

Базиляк Н. О.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЩОДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Досліджено, що розвиток масової комунікації, світових інформаційних мереж, віддалених засобів навчання спричинило виникнення нового інформаційного суспільства. У сучасних умовах освіта розглядається як найважливіший фактор соціального та економічного прогресу через те, що основною цінністю громадянського суспільства є сама особистість, яка має здатність до пошуку та освоєння нових знань, до прийняття нестандартних рішень. Інформатизація освіти створює матеріальну та методологічну основу для нових форм її здобуття, однією з таких форм є дистанційне навчання.

Вивчено, що на початковому етапі можливості дистанційного навчання обмежувалися використанням віддалених інформаційних ресурсів, або електронного навчання. Індустрія дистанційного навчання справляє враження масштабністю охоплення території, кількістю студентів, а також залучених до цього процесу викладачів, технічною складністю організації та супроводу процесу навчання масштабом вкладених інвестицій та, відповідно, отриманих результатів. Сьогодні спостерігається стрімке зростання кількості закладів освіти, які в тій чи іншій формі використовують дистанційні технології.

З'ясовано, що якщо на початку свого становлення дистанційне навчання застосовувалося виключно при отриманні другої освіти, то тепер ці технології знаходять своє застосування в повсякденному житті та залучають все більшу кількість осіб, що навчаються. Дистанційне навчання характерне використанням сучасних інформаційних та телекомунікаційних технологій при територіальній роз'єднаності викладача та студентів. Відбувається здобуття освіти через взаємодію з віддаленими освітніми ресурсами та суб'єктами навчання, яка організується з допомогою інформаційних технологій і засобів телекомунікацій. Навчальний процес здійснюється під безпосереднім керівництвом викладача незалежно від виду закладу освіти, повністю мережевий чи інтегрований із традиційним навчанням.

Обґрунтовано необхідність відзначити процес переходу прогресу суспільства з галузі технологій в інформаційну і розглянути сферу інформації як поєднання основних знань та інноваційної діяльності, що постійно оновлюється і змінюється. Якщо врахувати особливості у вищій школі, дистанційне навчання сприяє реалізації безперервного навчання, а також отримання і обміну інформацією без втрати актуальності та новизни. Істотна перевага даної форми навчання полягає у можливості отримання знань та інформації без втрати реального часу і незалежно від розташування.

Визначено, що саме дистанційна освіта чуйно та гнучко відгукується на будь-які зміни та вимоги ззовні, є відкритою до змін та доповнень. Маючи потужний освітній потенціал, дистанційне навчання, як система освіти, може стати найефективнішою формою навчання як у поєднанні з фундаментальною освітою, так і як самостійна одиниця. Стрімкий розвиток економіки підштовхує науку шукати нові можливості освіти, вона відповідно, у відповідь суспільному запиту трансформується у більш гнучкий та динамічний процес навчання, що має свої індивідуальні риси та обмеження.

Ключові слова: інформаційні технології, дистанційне навчання, вища освіта, державна політика, комунікація, управлінські підходи, трансформація.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Прогностичні проблеми розвитку освіти не можуть вирішуватися старими способами, необхідний серйозний прорив, насамперед, у галузі фундаментальних міждисциплінарних дослід-

жень, організація взаємодії різних наук, кожна з яких має свою об'єктну та предметну сферу досліджень, свої специфічні підходи та методи. Поєднання, взаємна адаптація та взаємне збагачення цих наукових дисциплін, об'єднаних єдиною цільовою спрямованістю, пов'язаною з підви-

щенням ефективності багатоаспектної освітньої діяльності завдання складне не тільки саме по собі, але й для освіти фактично нове. Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій спонукає необхідність фахівців іншого рівня, здатних працювати у віддаленому режимі.

Сьогодні інформація виступає як стимул для творчих пошуків, тому що постійна взаємодія сприяє розвитку у глобальних просторах інформації відповідно до багатоваріантного вибору індивідуальних рішень, незалежно від стандартів та упереджень. Тому, державна політика щодо цієї форми навчання поширюється і на технічну організацію цього процесу, систематизація цього досвіду призвела до взаємодії всіх учасників освітнього процесу, і безпосередньо саму комунікацію. Взаємодію педагога та студентів може бути розглянуто як взаємозв'язок їх діяльності, особливий вид спільної діяльності та відповідний спосіб організації навчального процесу.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання проблеми та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття. Аналіз наукової літератури свідчить, що впровадження інформаційних технологій у процес навчання викликало безліч питань, які потрібно вирішувати, фахівці в галузі дистанційного навчання пропонують свій погляд на виявлені проблеми, висловлюються щодо самої сутності дистанційного навчання, систематизують вже наявний досвід застосування таких технологій [3]. Насамперед йдеться про соціальне замовлення суспільства на масове здобуття вищої освіти, заклади вищої освіти реагують на бажання абітурієнтів, відкриваються нові напрямки підготовки, що реалізуються з використанням дистанційних освітніх технологій.

Г. Кірслі та М. Мур пропонують визначення, що «дистанційна освіта – це організоване відповідно до навчального плану навчання, яке зазвичай здійснюється в місці, відмінному від місця розташування викладача і, як наслідок цього, вимагає особливої методики складання навчального плану, спеціальних прийомів викладання, спеціальних способів комунікації та технологій, так само як і спеціального організаційного та адміністративного устрою». Отже, інформаційно-освітнє середовище дистанційної освіти є системою організованою сукупністю засобів передачі даних, інформаційних ресурсів, протоколів взаємодії, організаційно-методичного забезпечення.

Формулювання мети статті, постановка завдань. Метою даної статті є обґрунтування реалізації державної гуманітарної політики у сфері інформаційно-комунікативних технологій щодо дистанційного навчання в закладах вищої освіти.

лізації державної гуманітарної політики у сфері інформаційно-комунікативних технологій щодо дистанційного навчання в закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Організація дистанційного навчання є трудомісткою діяльністю, потребує великих тимчасових матеріальних витрат, і навіть залучення додаткових ресурсів, таких як високої кваліфікації тих, хто обслуговує цей процес. Успіх дистанційного навчання багато в чому залежить від того, наскільки грамотно враховуються психолого-педагогічні особливості даної форми навчання. Щоправда, що педагоги традиційної форми навчання які завжди можуть перебудуватися працювати у дистанційному форматі, знаходять цю форму навчання неповноцінною. Тому, важливо говорити про повну психологічну готовність до роботи в умовах дистанційного навчання, багатьом педагогам це залишається серйозним труднощами, що веде до негативних наслідків як студентів, так педагогічного колективу.

До дистанційної форми навчання висуваються такі самі вимоги, як і до традиційної, педагог повинен сам психологічно перебудуватися, і надавати педагогічний супровід студентам. Технічно дистанційне навчання постає як добре укомплектований продукт, але з погляду методичного забезпечення спостерігаються серйозні недоліки. Важливо говорити про взаємодію в умовах дистанційного навчання, оскільки вона виступає сполучною ланкою між викладачем та студентом, орієнтиром для останніх у складній навчальній ситуації [7]. Незважаючи на наявність великої кількості освітніх програм, спрямованих на підготовку педагога до роботи в умовах дистанційного навчання, проблеми залишаються.

Якщо говоримо про вищу освіту, то зрозуміло, що з дорослим контингентом осіб, що навчаються, працювати у умовах дистанційного навчання набагато простіше. У таких слухачів є мотивація до навчання, необхідність здобуття вищої освіти продиктована потребою у трудовій діяльності. Ситуація, що склалася у зв'язку з пандемією продемонструвала неготовність педагогів додаткової освіти працювати за умов дистанційного навчання. І як результат – загальне обурення громадськості в особі педагогічних колективів для прийняття дистанційного навчання як альтернативної форми здобуття освіти.

На сьогоднішній день це справді педагогічна проблема, яка торкається всіх учасників освітнього процесу, але дистанційне навчання зайняло

своє місце у системі освіти, насамперед ця форма навчання сприймається як альтернативна заочній формі, а науково-технічний прогрес дозволяє якісно покращити навчання. Зазначені інновації добре можуть бути реалізовані у межах дистанційного навчання, незважаючи на колосальне опрацювання питання реалізації дистанційного навчання закладів освіти з погляду технічного супроводу є проблеми, пов'язані з методичним супроводом.

Соціальна спрямованість дистанційного навчання проявляється у педагогічному спілкуванні, при детальному розгляді функціонально-рольової сторони взаємодії педагога з студентом варто відзначити об'єктивні умови педагогічного процесу, якими вона обумовлена. Педагог постає як організатор діяльності, проводить моніторинг її результатів, у такій конфігурації він сприймається не як особистість, а як посадова особа, яка здійснює контроль за їх успішністю, якістю виконуваної роботи [5]. Практика показує, що у форматі дистанційного навчання працюють лише педагоги, які мають високий рівень розвитку мотиваційно-ціннісного ставлення до педагогічної діяльності.

Насправді в умовах традиційної форми навчання для організації педагогічної взаємодії на оптимальному рівні необхідно одноразово поєднувати функціонально-рольову та особистісну взаємодію. Це дозволить передати як загально соціальний, так і особистий досвід самого педагога, що сприятиме стимуляції процесу становлення особистості. У разі дистанційного навчання процес комунікації опосередкований відповідними гаджетами, це зв'язуюча ланка між учасниками взаємодії з одного боку дозволяє організувати комунікацію в такі моменти, коли це необхідно, при фактичному територіальному поділі. З іншого боку, інтернет виступає як перешкода між учасниками навчального процесу, тому що за наявності бажання вирішити питання у стислі терміни виникають перешкоди асинхронного типу спілкування за умов дистанційного навчання.

Результативність залежить від особливостей тих, хто впливає, і на кого впливають, від ситуації, в умовах якої воно здійснюється, від вибору засобів впливу, що ясно представляється навчальним цілям впливу і, звичайно, від характеру відносин між взаємодіючими сторонами [1]. У цьому контексті слід розуміти, які форми та методи роботи викладача варто використовувати у своїй професійній діяльності, щоб перелічені вище принципи знайшли своє відображення у щоденній роботі

педагога. В умовах дистанційного навчання педагог стає обмежений своїми ж можливостями в роботі, якщо не має певних знань і навичок, він повинен бути знайомий з сутністю та можливостями дистанційного навчання, перевагами та недоліками даної форми.

Саме за таких умов він зможе зорієнтуватися в освітньому просторі й таким чином побудувати процес навчання, щоб поставлені завдання у плані реалізації педагогічної взаємодії змогли бути досягнуті як за традиційної форми навчання, так і в умовах дистанційне навчання. Розвиток сучасних освітніх технологій дає змогу педагогові працювати на платформах, які надають можливість як педагогу, так і тому, хто навчається, перенести модель своїх взаємовідносин в іншу площину [4]. За наявності чіткої організації діяльності та сучасних засобів навчання подібне перенесення можна розглядати не як вимушений захід та прийняті швидкі виходи зі складної ситуації, а як дію, що має великий потенціал.

Можна говорити про можливості збереження та модернізації педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання, про застосування нових ефективних форм та способів взаємодії. Для ефективного здійснення взаємодії в умовах дистанційного навчання необхідно створити певні умови, які сприятимуть активному включенню всіх учасників освітнього процесу в обговорення та виконання завдань, організації досліджень у співпраці, здійсненню постійного зворотного зв'язку та розвитку емпатії та рефлексії. Важливою вимогою є наявність технічних засобів навчання у всіх учасників освітнього процесу, а також досвід володіння офісними комп'ютерними програмами та сервісами мережі Інтернет.

Звичайно, йдеться про автоматизовану систему навчання, в яку інтернет входить як технічне забезпечення, в даний час автоматична система навчання спроектована таким чином, щоб участь викладача була мінімальною. Зазначені форми роботи, які в даний час пропонуються в умовах дистанційного навчання не дозволяють організувати комунікацію на належному рівні. Навчальні курси, розроблені педагогами з урахуванням особистого досвіду, застосування різноманітних новацій, залишаються поза увагою з боку студентів, а система штучного інтелекту самостійно керує навчальним процесом, а виховний процес залишається незатребуваним.

Особа, що навчається відчуває дефіцит інформації про процес дистанційного навчання, часто не розуміє черговості дій, вимог до себе, відчуває

втраченість і самотність, коли залишається віч-на-віч з питаннями з дисципліни, глибина знань не враховується, зв'язок теоретичних знань з практичними вміннями не відстежується [8]. Організація дистанційного навчання ускладнюється присутністю автоматизованої системи навчання, до якої у педагогів двоєке ставлення, багато хто розглядає таку комунікацію як перешкоду шляху взаємодії, інші бачать у ньому рівноправного учасника освітнього процесу.

Особистісна взаємодія у вигляді передачі педагогом досвіду, у якому він постає як володар педагогічної та професійної майстерності, не реалізується. Освітня практика дистанційного навчання заснована на можливостях, що надаються інформаційними технологіями, особливо тими, що дозволяють реалізувати різні способи передачі знань та взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Навчальну систему штучного інтелекту повноправно можна вважати як учасника педагогічного взаємодії, у межах традиційного та дистанційного навчання комунікація виступає невід'ємною частиною освітнього процесу. Організація дистанційного навчання вимагає професійної майстерності, значних витрат тимчасового ресурсу та відповідального ставлення до кожного заняття, що проводиться.

Зазначений процес буде ефективним, коли вся освітня діяльність здійснюється виходячи з стратегії, що розвиває вплив викладача на студентів, який має бути цілеспрямовано організованим. Щойно впровадження дистанційного навчання в освітній процес стало підтверджуватись офіційними документами, у закладів освіти з'явилася зацікавленість у реалізації даних напрямів підготовки. Це обумовлюється низкою переваг, які має дистанційне навчання, а саме, розширення контингенту осіб, що навчаються, а наростаюча конкуренція серед закладів освіти змушує розвиватися та впроваджувати нові технології в освітній процес з метою стати більш привабливими для потенційних абітурієнтів.

Для того, щоб освітня інституція відповідала своєму статусу і повною мірою отримувала підтримку від держави, важливо діяти на випередження. Використання дистанційного навчання сприяє також створенню додаткових робочих місць, його розвитку сьогодні сприяє низка змін, які є у суспільстві у зв'язку з зростанням технічних можливостей обміну інформацією, матеріально-технічної бази закладів освіти [2]. Організація та впровадження дистанційного навчання в освітнє середовище складний та тривалий про-

цес. Трудомісткість цього процесу полягає в консолідації безлічі ресурсів: тимчасові витрати, матеріально-технічне та кадрове забезпечення, що систематично оновлюється.

Реалізуючи дистанційне навчання існує низка проблем, а саме, психологічна адаптація до дистанційного навчання за відсутності особистого контакту студента з викладачем, відсутність навичок самоорганізації в студентів, зниження комунікаційної культури у розвитку особистості та низький рівень технічного супроводу освітнього процесу. Якщо технічна організація даної форми навчання здійснена за рахунок використання спеціальної освітньої платформи, то коли йдеться про методичну складову, необхідно задіяти великі ресурси.

Йдеться про педагогічний колектив, перед яким стоїть завдання адаптувати дисципліни, які раніше викладалися очно, до нових умов, цей трудомісткий процес може бути технічно виконаний. Саме викладач несе відповідальність за якість навчання, і, відповідно, йому необхідно бути добре підготовленим до процесу викладання методично та змістовно, вміти працювати з програмним забезпеченням, сервісами мережі Інтернет, володіти дистанційними методиками та знаннями особливостей побудови навчального процесу у віртуальному середовищі.

Питання та проблеми, що виникають у всіх учасників у процесі реалізації дистанційного навчання, закономірні та очікувані, інформаційно-комунікаційні технології, що стрімко розвиваються, дозволяють студентам прослуховувати аудіо-лекції, відвідувати вебінари за допомогою сучасних гаджетів. Але виконувати обов'язкові тестові та практичні завдання можна лише з персонального комп'ютера або планшета, це є певною проблемою, тому що не всі студенти мають засоби для його придбання. До цієї категорії можна віднести проблему надання безперебійної роботи мережі Інтернет.

Що стосується педагога, то ця особливість реалізації дистанційного навчання безпосередньо відбиває залежність діяльності педагога від технічного оснащення [6]. Це можливо реалізувати виключно за технічної підтримки відповідної служби, але не за бажанням педагога чи прохання студентів. Під час здійснення педагогічної діяльності важливим стає процес отримання зворотного зв'язку, в умовах дистанційного навчання можливість взаємодіяти безпосередньо відсутня, і, як правило, зводиться до листування та викладу в письмовому вигляді інформації щодо загального питання.

Часто через відсутність безпосереднього контакту неможливо відстежити динаміку особистісного розвитку, з боку студентів спостерігаються випадки відсутності мотивації навчання. Причина може полягати у двоякому ставленні суспільства до самого дистанційного навчання, одні вважають дистанційне навчання повноцінною формою навчання, що сприяє формуванню професійних компетенцій майбутнього спеціаліста. Інші вважають дистанційне навчання неповноцінною формою навчання, нездатною дати необхідні навички для професійної реалізації майбутнього спеціаліста. Через взаємодію викладачі можуть забезпечити індивідуальний підхід до потреб кожного студента.

Формування висновків і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Широкий спектр застосування дистанційних освітніх технологій масово поглинає систему освіти, заклади освіти виявляють все більшу зацікавленість у дистанційному навчанні, розширюючи контингент студентів. З великою швидкістю роз-

робляються навчальні курси, які можуть залучити абітурієнтів, при цьому залучення викладачів до роботи з навчальним курсом зводиться до мінімуму. Виявлені особливості реалізації дистанційного навчання визначають коло проблем, вирішення яких потребує консолідації сил як з боку педагогічного колективу, так і тих, хто навчається.

Постійний педагогічний пошук нових форм та методів роботи накладається на повсякденну завантаженість педагога, а через війну це питання або вирішується зовсім, або використовувані форми роботи відповідають поставленим завданням курсу. Педагог повинен знати особливості педагогічної взаємодії в умовах дистанційного навчання, враховувати їх при організації навчального процесу, важливо наголосити на необхідності спеціальної підготовки як педагогічного колективу, так і студентів. Незнання сутності дистанційного навчання, особливостей діяльності у нових умовах призводить до того, що педагог виявляється не готовий працювати за новими правилами.

Список літератури:

1. Белякова Е. Г., Захарова И. Г. Взаимодействие студентов вуза с образовательным контентом в условиях информационной образовательной среды. *Образование и наука*. 2019. Т. 21. № 3. С. 77–105.
2. Вайнштейн Ю. В., Цибульский Г. М. Адаптивная модель построения индивидуальных образовательных траекторий при реализации смешанного обучения. *Информатика и образование*. 2017. № 2. С. 83–86.
3. Кашина О. А., Устюгова В. Н., Архипов Р. Е., Шакиров И. И. Система управления обучением как основа организации электронного обучения в вузе. *Образовательные технологии и общество*. 2018. Т. 21. № 2. С. 431.
4. Матюх С. Інтернаціоналізація та транснаціоналізація діяльності вищих навчальних закладів на світовому ринку освітніх полуг. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія : Економічні науки*. Вип. 36. Ч. 1. Т. 1. В-во ЧДТУ, 2014. С. 99–105.
5. Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми : монографія / С. П. Архипова, Т. М. Десятов, І. І. Курляк, Л. І. Міщик, Г. Я. Майборода та ін. ; за заг. ред. С. П. Архипової. Черкаси : ФОП Гордієнко Є. І., 2014. 235 с.
6. Стрюк А. М., Семеріков С. О. Моделі комбінованого навчання. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2012. № 2(4). С. 47–59.
7. Selwyn N. *Education and Technology: Key issues and debates*. London, Bloomsbury, 2016. 232 p.
8. Tomte C. E., Fosslund T. et al. Digitalisation in higher education: mapping institutional approaches for teaching and learning. *Quality in Higher Education*. 2019. Vol. 25. № 1. P. 98–114.

Bazyliyak N. O. IMPLEMENTATION OF THE STATE HUMANITARIAN POLICY IN THE FIELD OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES ON DISTANCE LEARNING IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

It is investigated that the development of mass communication, world information networks, remote learning has led to the emergence of a new information society. In modern conditions, education is considered as the most important factor of social and economic progress due to the fact that the main value of civil society is the individual himself, who has the ability to seek and master new knowledge, to make non-standard decisions. Informatization of education creates a material and methodological basis for new forms of its acquisition, one of such forms is distance learning. It was studied that at the initial stage the possibilities of distance learning were limited to the use of remote information resources, or e-learning.

The distance learning industry is impressed by the scale of coverage, the number of students and teachers involved in this process, the technical complexity of organizing and supporting the learning process by the scale of investment and, accordingly, the results obtained. Currently, there is a rapid increase in the number

of educational institutions that in one form or another use distance technology. It was found that if at the beginning of its formation, distance learning was used only for second education, now these technologies are used in everyday life and attract more and more students. Distance learning is characterized by the use of modern information and telecommunication technologies in the territorial separation of teachers and students.

Education is obtained through interaction with remote educational resources and subjects of study, which is organized with the help of information technology and telecommunications. The learning process is carried out under the direct guidance of the teacher; regardless of the type of educational institution, fully networked or integrated with traditional learning. The need to note the process of transition of society's progress from the field of technology to information and to consider the field of information as a combination of basic knowledge and innovation, which is constantly updated and changed. Given the peculiarities of higher education, distance learning facilitates the implementation of lifelong learning, as well as obtaining and exchanging information without losing relevance and novelty.

It is determined that it is distance education that responds sensitively and flexibly to any changes and requirements from the outside, is open to changes and additions. With a strong educational potential, distance learning, as an education system, can become the most effective form of learning both in combination with basic education and as an independent unit. The rapid development of the economy pushes science to seek new educational opportunities, it is, accordingly, in response to public demand is transformed into a more flexible and dynamic learning process, which has its own individual features and limitations.

Key words: *information technologies, distance learning, higher education, state policy, communication, management approaches, transformation.*